

ELI/OECD-INFE täiskasvanute finantspädevuse raamistik

Selgitus

Sinine: ettepanekud pädevuste kohta, mis on seotud digitaalse rahandusega ning finantsteabe, -hariduse ja -nõustamise digitaalse pakkumisega
Roheline: ettepanekud pädevuste kohta, mis on seotud kestliku rahandusega
<i>Kaldkiri:</i> sõnastikus määratletud mõisted

1. Raha ja tehingud

Teema	Teadlikkus, teadmised ja mõistmine	Oskused ja käitumisviisid	Kindlustunne, motivatsioon ja hoiakud
1.1 Raha ja vääringud	Raha vormid ja raha kasutamine 1. On teadlik, et raha võib esineda eri vormides 2. Mõistab seadusliku maksevahendi tähendust	3. Oskab raha selle kõigis vormides turvaliselt kasutada ja säilitada 4. Võtab raha eri vormide kasutamisel arvesse nende suhtelisi eeliseid ja puudusi	5. On motiveeritud saama teadmisi raha eri vormide kohta 6. Tunneb raha eri vormide kasutamisel end kindlalt
	Pangatähed ja mündid 7. Teab, kuidas tuvastada ehtsaid pangatähti ja münte 8. On teadlik, et vääringud või konkreetsed pangatähed ja mündid võivad ametliku rahana/maksevahendina aja jooksul kehtivuse kaotada	9. Rakendab pangatähtede või müntide võltsimise kahtluse korral asjakohaseid meetmeid 10. Vahetab kehtivuse kaotanud pangatähed ja mündid kindlaksmääratud tähtaja jooksul uute pangatähtede ja müntide vastu	11. On välja töötanud võltsitud rahaga kokku puutumisel õige hoiaku

	<p>Valuutavahetus</p> <p>Teab,</p> <p>12. kuidas kasutada valuutade konverteerimiseks vahetuskursse;</p> <p>13. et tehingutasud, vahendustasud ja vahetuskursid on ajas ja teenuseosutajate lõikes erinevad.</p> <p>14. Mõistab muutuvate vahetuskursside mõju rahaülekannetele, välisreisidele või välismaal tehtavatele ostudele</p> <p>15. On teadlik valuutade konverteerimise abivahendite olemasolust</p>	<p>16. Oskab konverteerida erinevates valuutades väljendatud hindu</p> <p>17. Võtab raha ülekandmise või vahetamise üle otsustamisel arvesse tasusid ja vahetuskurssi</p>	<p>18. Tunneb eri valuutades tehingute tegemisel end kindlalt</p> <p>19. Võrdleb eri pakkuja vahetuskursse, et saada parim pakkumine</p>
<p>1.2 Tulud</p>	<p>Tuluallikad</p> <p>20. Teab, millised on teenitud ja ettemakstud tulu allikad, sealhulgas olemasolevad riiklikud toetused ja nende saamise tingimused</p> <p>21. Mõistab, miks üksikisiku netotulu võib kõikuda</p> <p>22. Oskab leida seaduslikke viise tulu suurendamiseks</p>	<p>24. Deklareerib maksuhaldurile kõik tuluallikad</p>	<p>25. On vajaduse korral valmis arutama tulusid teiste inimestega</p>

	23. Mõistab, kuidas varad või investeeringud võivad olla tuluallikaks		
	<p>Palgatõendid ja kasumiaruanded</p> <p>Mõistab</p> <p>26. palgatõendi ja kasumiaruande kirjeid;</p> <p>27. seda, kuidas saada isiku tulude kohta asjakohast teavet ning seda säilitada ja selle üle arvestust pidada;</p> <p>28. erinevust bruto- ja netotulu vahel;</p> <p>29. seda, et palgast võidakse teha automaatseid mahaarvamisi varade moodustamise / õiguste andmise eesmärgil või kulude tasumiseks.</p>	<p>Kontrollib</p> <p>30. palgatõendeid ja kasumiaruandeid ning hoiab need edaspidiseks võrdlemiseks alles;</p> <p>31. tegelikku tulu võrreldes eeldatava tuluga ja püüab analüüsida, miks need on erinevad (kui on).</p> <p>32. Lähtub otsuste tegemisel vastavalt vajadusele bruto- või netotulust</p> <p>33. Võtab seniseid tulusid alternatiivsete võimalustega võrreldes arvesse kogu tasupaketti, sealhulgas asjakohasel juhul sissemakseid säästudesse või kindlustusmakseid</p>	
	<p>Tuluvajadused</p> <p>34. Mõistab, et ideaaljuhul ei tohiks kulud ületada tulusid</p>	<p>36. Hindab jooksvaid tuluvajadusi ja otsib võimalusi saada nende vajaduste rahuldamiseks piisavat tulu</p>	<p>39. On motiveeritud leidma võimalusi piisava tulu saamiseks, et säilitada praegune ja tagada edaspidine elatustase</p>

	35. On teadlik, et pensionile minekul on oluline omada piisavaid tulusid	37. Hindab eeldatavat tulu realistlikult 38. Paneb osa tulust pensionipõlveks kõrvale	
	Karjääri mõju tuludele 40. On teadlik, et erinevad töökohad ja karjäärivõimalused, sealhulgas ettevõtlus, pakuvad aja jooksul erineva tasemega tulusid	41. Astub asjakohasel juhul praktilisi samme karjääri edendamiseks või äriidee elluviimiseks	42. Tunneb end kindlalt, et edendada valitud karjääri või viia ellu äriideed ning kaaluda asjakohasel juhul töökoha muutmist
1.3 Hinnad, ostud ja maksed	Hinnad Teab, 43. kuidas asjakohasel juhul arvutada ja tõlgendada ostude sisulisi ühikuhindu; 44. et samade kaupade või teenuste hind võib olla erinev olenevalt mitmest tegurist, nagu müüja, asukoht või ostu tegemise aeg; 45. et raha ostujõud võib inflatsiooni tõttu aja jooksul muutuda;	50. Arvutab täpselt või ligikaudselt välja kauba või teenuse lõpliku hinna 51. Otsib viise, kuidas hallata inflatsiooni mõju hoitavale rahale 52. Püüab osta kaupu ja teenuseid õiglase hinnaga	53. Tunneb end õiglase hinna saavutamiseks läbirääkimiste pidamisel kindlalt

	<p>46. et hind ei ole ainus asjakohane kriteerium konkreetse toote ostmisel ning et olulised on ka kvaliteet ja tingimused;</p> <p>47. et kauba või teenuse tegelik maksumus võib sõltuda sellistest teguritest nagu maksud, vahetuskursid, saatekulud ja tollimaksud (väljastpoolt ELi tellimisel);</p> <p>48. kuidas arvutada välja lõplik tarbijahind, kui seda ei ole kauba hinnasildil märgitud;</p> <p>49. et internetist toodete ostmisel võib identsete kaupade või teenuste hind olla erinev, olenedes muu hulgas külastatavast veebisaidist või sirvimisajaloost, kohaldatavatest tarnetingimustest või ostu sooritamise kohast.</p>		
	<p>Hindade võrdlemine</p> <p>54. Mõistab, et internetipõhiste võrdlusvahendite abil saadud teave hindade kohta võib olla ebatäielik, ebatäpne või osaline</p>	<p>55. Võrdleb eri kanalite kaudu (sh traditsiooniliste ja internetipõhiste pakkujate poolt) müüdavate sarnaste kaupade hindu</p> <p>56. Oskab kasutada kättesaadavaid usaldusväärseid internetipõhiseid võrdlusvahendeid, mis võrdlevad kaupade ja teenuste hindu, kvaliteeti ja tingimusi</p>	<p>57. Tunneb end kindlalt, et kasutada otsuste tegemisel teavet, mis on saadud usaldusväärsete (internetipõhiste) hinnavõrdlusvahendite abil, mille on välja töötanud <i>erapooletud</i> teenuseosutajad</p>

	<p>Ostud</p> <p>58. Mõistab, et teatava kauba või teenuse ostmiseks kulutatud raha ei saa enam kasutada millegi muu jaoks (alternatiivkulu kontseptsioon)</p> <p>59. Mõistab, et minevikus tehtud pöördumatud kulud ei tohiks mõjutada tänaseid ostuotsuseid (pöördumatu kulu kontseptsiooni rakendamine)</p> <p>60. Teab, et võib olla asendustooteid (sh mõnel juhul kasutatud või renoveeritud tooteid) ja -teenuseid, mille maksumus võib olla algselt kindlaks tehtud toote või teenuse maksumusest väiksem</p> <p>61. Teab, et teatavate toodete või teenuste kasutamiseks võib olla vaja täiendavaid tooteid ja teenuseid</p> <p>62. Teab tarbijate õigusi, mida kohaldatakse ostude tegemisel, eriti internetis (st tagastamispoliitika, teabe avalikustamine)</p> <p>Mõistab,</p> <p>63. et reklaamidel, eripakkumistel ja meedial võib olla suur mõju sellele, kui ihaldusväärne konkreetne ost tundub.</p>	<p>64. Kaalub võimaliku ostu üldist väärtust või kasulikkust ja hinda</p> <p>65. Kui see on asjakohane ja seadusega ette nähtud, tagastab internetis või muud liiki kaugmüügi teel tehtud ostud seaduses sätestatud tähtaja jooksul, et saada kogu ostusumma tagasi</p> <p>66. Töötab välja strateegiad, et vältida või minimeerida ülekulutamist, impulsiivseid oste ning muid reklaami ja sotsiaalse surve soovimatuid tagajärgi</p> <p>67. Astub samme teadlike ostude tegemiseks</p> <p>68. Kaalub kestlikke alternatiive uutele ostudele, nagu korduskasutamine ja ringlussevõtt</p>	<p>Tunneb end kindlalt, et:</p> <p>69. kasutada õigust tagastada internetis või muud liiki kaugmüügi teel tehtud ostud seaduses sätestatud tähtaja jooksul, et saada kogu ostusumma tagasi, kui see õigus on asjakohane ja seadusega ette nähtud;</p> <p>70. loobuda mitterahuldavast või soovimatust müügipakkumisest, sealhulgas internetipõhisest pakkumisest (st hüpikaknad, internetireklaamid);</p> <p>71. seista vastu survele teha plaaniväliseid oste.</p>
--	--	---	---

	<p>Makseviisid ja raha ülekandmine</p> <p>72. Mõistab eri maksemeetodite erinevust ja teab, kuidas neid turvaliselt kasutada (nt deebet- või krediitkaart, internetipõhised ülekandeteenused, pangauülekanne jaekontole, mobiilne/digitaalne rahakott, kiirmakse)</p> <p>73. Oskab hinnata eri maksemeetodite võimalikke riske ja eeliseid</p> <p>74. On teadlik, et mõni maksemeetod kujutab endast laenamist, ja mõistab, kuidas see mõjutab kogu makstavat hinda, ning et eri liiki tehingutel on rahavoogudele erinev mõju</p> <p>75. Teab põhilisi rahapesuvastaseid eeskirju seoses sularaha kasutamise ja maksetega ning järgib neid</p> <p>On teadlik,</p> <p>76. et ELis on inimesel õigus omada <i>põhimaksekontot</i> sõltumata elukohast või finantsseisundist;</p> <p>77. et ELi eeskirjad võimaldavad tarbijatel avada ja muuta pangakontosid kõikjal ELis;</p> <p>78. et <i>põhimaksekontot</i> võivad pakkuda traditsioonilised ja internetipõhised krediitdiasutused;</p>	<p>80. Kasutab maksete tegemiseks asjakohaseid meetodeid ja tehnoloogilisi lahendusi, võttes arvesse valitud meetodi kogukulusid, riski ja isiklikku mugavust</p> <p>81. Oskab teha internetipõhiseid makseid erinevate maksekanalite kaudu, järgides digitaalseid turvameetmeid</p> <p>82. Astub samme <i>põhimaksekonto</i> kasutamiseks, kui tal on selleks õigus</p> <p>83. Astub samme individuaalsetele vajadustele ja nõudmistele vastava maksekonto kasutamiseks</p>	<p>84. On motiveeritud saama teadmisi erinevate makse- ja ülekandemeetodite kohta</p> <p>85. Tunneb end kindlalt, et kasutada erinevaid makse- ja ülekandemeetodeid ning valida parimad viisid raha ülekandmiseks, võttes samal ajal arvesse kulusid ja riske</p> <p>86. Tunneb end kindlalt, et taotleda <i>põhimaksekonto</i> avamist, kui tal on selleks õigus</p>
--	---	--	---

	79. et on olemas kiirmenetlus tarbijate jaoks, kes soovivad oma konto ühest pangast teise üle viia.		
	Maksete ja ostude kontrollimine ja nende üle arvestuse pidamine 87. Mõistab, et maksete ja ostude tegemisel võidakse teha vigu, ning oskab arvetel ja kviitungitel vigu märgata 88. Teab, et teatavad kviitungid tuleks säilitada tõendina ostu kohta	89. Kontrollib asjakohasel juhul maksete üksikasju, kviitungeid, arveid ja tagasi antud raha 90. Nõuab kviitungit, kui seda ei antud, ning hoiab kviitungid ja muud oluliste ostudega seotud dokumendid alles 91. Peab arvestust kogu väljamakstud või kulutatud raha üle	92. Tunneb end kindlalt, et kontrollida makse või ost üle, kui näib, et selle puhul on tehtud viga, ja kui viga leiab kinnitust, siis astuda asjakohaseid samme
	Ostude tagajärjed 93. Teab, et mõningate ostudega võivad kaasneda jooksvad kulud, näiteks hooldus- või säilitamiskulud 94. On teadlik, millal tellimused lõpevad ja kas neid uuendatakse automaatselt	95. Võtab arvesse tellimuste ja muude korduvaid makseid eeldavate ostude pikaajalisi tagajärgi 96. Teeb teadliku otsuse maksete pikemale perioodile hajutamise võimaluse kogumõju kohta 97. Teeb jooksvaid makseid vastavalt kokkulepitule	99. Tunneb end kindlalt, et kasutada ostuga viivitamise üle otsustamisel teadmisi selliste tegurite kohta nagu inflatsioon ja vahetuskursid

		98. Teeb teadliku otsuse selle kohta, kas teha suur ost kohe või edaspidi	
	Hindade ja ostude kestlikkuse aspektid 100. On teadlik, et ostetud kaupadel või teenustel võib olla erinev keskkonna- ja sotsiaalne mõju	101. Võtab kauba või teenuse ostmise otsuse tegemisel arvesse keskkonnaalaseid, sotsiaalseid ja juhtimisalaseid eelistusi	102. On motiveeritud saama rohkem teadmisi kauba või teenuse päritolu, tootmistingimuste, keskkonna- ja sotsiaalse mõju (asjakohasel juhul) ning kaupa või teenust pakkuva äriühingu juhtimistulemuste kohta 103. On asjakohasel juhul motiveeritud seadma kahtluse alla müüja avaldatud teabe keskkonna- ja sotsiaalse mõju ning juhtimistulemuste kohta
1.4 Finantsdokumendid ja -lepingud	Lepingute mõistmine ja allkirjastamine 104. Mõistab vara, toote või teenuse ostmisel lepingu allkirjastamise või tingimustega nõustumise õiguslikke tagajärgi 105. Mõistab, et <i>e-allkirjal</i> võib olla sama õigusjõud kui omakäeliselt antud allkirjal	106. Allkirjastab lepinguid vastavalt mugavusele paberkandjal või asjakohasel juhul elektrooniliselt 107. Kontrollib finantsdokumente ja -lepinguid ning seejärel talletab need kaustas, kus dokumendid on korrastatud ja kergesti leitavad	108. On vajaduse korral valmis küsima nõu enne lepingu allkirjastamist paberkandjal või asjakohasel juhul elektrooniliselt

	<p>Finantsdokumendid</p> <p>109. On teadlik, et oluline on hoida teatavaid dokumente kohas, kus neid saab vajaduse korral kontrollida</p> <p>110. On elektrooniliste dokumentide puhul teadlik pilvsalvestuse võimalusest ja dokumentide pilves säilitamise tagajärgedest (nt turvalisuse ja kuludega seotud tagajärgedest)</p>	<p>111. Suudab vajaduse korral dokumendid üles leida, sealhulgas juhul, kui neid säilitatakse pilves</p> <p>112. Esitab küsimusi, kui finantsdokumentides ja -lepingutes jääb midagi ebaselgeks, ning palub võimalikud vead parandada</p> <p>113. Nõuab finantsdokumente ja kirjalikke lepinguid, kui neid ei ole esitatud</p> <p>114. Hoiab alal finantsdokumentide mitut varukoopiat, sealhulgas elektroonilisel kujul</p>	
--	--	--	--

2. Rahaasjade planeerimine ja haldamine

Teema	Teadlikkus, teadmised ja mõistmine	Oskused ja käitumisviisid	Kindlustunne, motivatsioon ja hoiakud
2.1 Eelarvestamine	<p>Tulude ja kulude jälgimine</p> <p>115. On teadlik, et hiljutised tehingud ei pruugi olla viimases vaadatud finantsaruandes veel kajastatud</p>	<p>116. Jälgib korrapäraselt kulusid ja kulusid</p> <p>117. Eristab püsi- ja muutuvkulusid</p> <p>118. Peab hädavajalikke kulutusi valikulistest kulutustest olulisemaks</p> <p>119. Hoiab võimalikud ettevõtlusega seotud tulud ja kulud kodumajapidamise tuludest ja kuludest lahus</p>	
	<p>Eelarve koostamine</p> <p>120. Teab, mis on eelarve, kuidas seda koostada ja miks see on kasulik</p> <p>121. On teadlik usaldusväärsetest eelarvestamise abivahenditest, mille on välja töötanud <i>erapooletud</i> teenuseosutajad, sealhulgas mobiilirakendustest ning muudest digitaalsetest eelarvestamise vahenditest ja teenustest</p>	<p>123. Määrab kindlaks „vajadused“ ja „soovid“ ning seab need vajaduse korral tähtsuse järjekorda</p>	<p>126. On motiveeritud pühendama piisavalt aega eelarve koostamisele ja järgimisele, käsitades seda majandusliku heaolu säilitamise või suurendamise strateegiana</p>

	<p>122.Mõistab, miks on oluline võtta eelarvestamisel arvesse keskpikka ja pikemaajalist perspektiivi</p>	<p>124.Koostab korrapäraselt eelarveid tulude, säästude ja kulude planeerimiseks, kasutades võimaluse korral asjakohaseid abivahendeid</p> <p>125.Kasutab korrapäraselt usaldusväärseid eelarvestamise abivahendeid, sealhulgas mobiilirakendusi või muid digitaalseid vahendeid, mille on välja töötanud erapooletud teenuseosutajad</p>	<p>127.On motiveeritud võtma kulutamisoskuste tegemisel arvesse kogueelarvet</p> <p>128.On motiveeritud vaatama eelarvestamisel kaugemale vahetutest vajadustest ja soovidest, et olla valmis pikemaajaliste vajaduste täitmiseks</p> <p>129.Tunneb end kindlalt, et eelarvet vajaduse korral kohandada</p>
<p>2.2 Tulude ja kulude haldamine</p>	<p>Tulude ja kulude haldamise põhialused</p> <p>130.Mõistab, miks on lisaks tulude ja kulude jälgimisele oluline raha aktiivselt hallata</p> <p>131.On teadlik, et perekondlikud, kogukondlikud ja sotsiaalkultuurilised väärtused ja tavad võivad mõjutada seda, kuidas inimesed oma rahaga ümber käivad</p>	<p>132.Võrdleb tegelikke kulusid eelarves kavandatud summadega ning kohandab vajaduse korral eelarvet või kulusid</p> <p>133.Otsib võimalusi tulude või kulude kohandamiseks vastavalt vajadusele, võttes arvesse juhuslikke kulusid, nagu kingitused, annetused või puhkused</p>	<p>134.Tunneb end tulude ja kulude kohta iseseisvate otsuste tegemisel kindlalt</p> <p>135.Tunneb end hädavajalike ja valikuliste kulude puhul isiklike prioriteetide seadmisel kindlalt</p> <p>136.Võtab vastutuse isiklike ja asjakohasel juhul ka kodumajapidamise rahaasjade haldamise eest</p>

			<p>137. Tunneb end mugavalt, et arutada endale oluliste inimestega rahaasjade planeerimise ja haldamise üle</p> <p>138. Tunneb end teiste inimeste nimel nende rahaasjade haldamisel kindlalt, kui talle on pandud selline õiguslik vastutus</p>
	<p>Ebaregulaarsete ja ootamatute tulude ja kulude haldamine</p> <p>Mõistab</p> <p>139. seda, et erinevad eluetapid ja konkreetsed isiklikud või kodumajapidamises toimuvad sündmused võivad mõjutada tulusid ja kulusid;</p> <p>140. seda, et on oluline aktiivselt planeerida valmisolekut katta juhuslikke ja ebaregulaarseid kulusid;</p> <p>141. ootamatute kulude katmise võimalusi.</p>	<p>143. Otsib võimalusi kulude ja tulude kohandamiseks vastavalt vajadusele, võttes arvesse ebaregulaarseid kulusid ja võimalikku tulude kõikumist</p> <p>144. Oskab kindlaks teha ja valida parima viisi ootamatute kulude katmiseks</p> <p>145. Teeb teadlikke otsuseid erakorraliste tulude ja saadud vara, näiteks kingituste, auhindade või pärandi kasutamise kohta</p>	

	142. Teab, kui palju raha oleks vaja kulude katmiseks sissetuleku kaotuse korral		
2.3 Säästmine	<p>Säästmise eesmärgid ja prioriteedid</p> <p>Mõistab</p> <p>146. säästmise, sellega seotud eesmärkide seadmise ja nende eesmärkide saavutamise planeerimise kasulikkust;</p> <p>147. juba noorena säästmisega alustamise ja korrapärase säästmise kasulikkust;</p> <p>148. isikliku säästmise kui endale võetud rahalise kohustuse kontseptsiooni, mida mõnikord nimetatakse põhimõtteks „kõigepealt maksa endale“.</p>	<p>149. Seab konkreetse säästmiseesmärgi ning paneb paika selle saavutamise ajakava ja viisi</p> <p>150. Püüab tulu saamisel panna iga kord veidi raha kõrvale</p> <p>151. Peab säästmist teatavat liiki valikulistest kulutustest olulisemaks</p>	<p>152. Tunneb end kindlalt, et seada realistlikel püüdlustel põhinevad säästmiseesmärgid, ja usub, et neid eesmärke on võimalik saavutada</p> <p>153. Peab säästmist leibkonna eelarve üheks põhikomponendiks</p>
	<p>Säästupuhvrid</p> <p>Mõistab, et on oluline omada</p> <p>154. hädaolukorras kasutatavaid sääste, et tulla toime finantsšokkidega;</p>	<p>156. Astub samme hädaolukorras kasutatavate säästude tekitamiseks, et tulla toime finantsšokkidega</p>	<p>157. Väärtustab säästmisest tulenevat täiendavat <i>rahalist vastupanuvõimet</i></p> <p>158. On olemasoleva säästupuhvriga rahul või motiveeritud seda suurendama</p>

	155.mõningaid kergesti kasutusele võetavaid või likviidseid sääste.		
	<p>Intressimäärad</p> <p>159.Mõistab liitintressi mõju säästudele ja säästmismeetodeid, mis võimaldavad sellest kasu saada</p>	<p>160.Paneb raha jätkuvalt kõrvale ka madalate intressimäärade korral</p> <p>161.Võtab hoolikalt arvesse hoitavate säästude reaalinintressimäära</p> <p>162.<i>Kasutab usaldusväärseid ja erapooletuid digitaalseid võrdlusvahendeid, et võrrelda intressimäärasid, tasusid ja säästukonto muid omadusi ning hinnata nende mõju säästudele</i></p>	

	<p>Säästmistoodete valimine</p> <p>Teab</p> <p>163. erinevaid pakutavaid säästmisvõimalusi (või oskab nende kohta hõlpsasti teavet leida);</p> <p>164. seda, et erinevate säästmistoodetega võivad kaasneda tasude, intressimäärade ja maksusoodustuste erinevad kombinatsioonid ning eri liiki riskid;</p> <p>165. seda, et säästmistoodetel võivad olla erinevad kestlikkusega seotud omadused (keskkonnavalused, sotsiaalsed ja äriühingu üldjuhtimisega seotud aspektid);</p> <p>166. seda, kust leida sobivaid säästmistooteid.</p> <p>167. Mõistab, et konkreetse säästmis- või investeerimisvõimaluse valik võib osaliselt sõltuda eeldatavast ajast, mis kulub säästmise eesmärgi saavutamiseks</p> <p>168. Oskab hinnata erinevate säästmisviiside turvalisust</p> <p>169. Teab, et pangakontol hoitavad vahendid on kuni 100 000 euro ulatuses inimese ja finantsasutuse kohta kaitstud hoiuste tagamise skeemiga</p>	<p>170. Rakendab ettevaatusabinõusid säästetud raha turvaliseks säilitamiseks</p> <p>171. Valib säästmistooted vastavalt oma eelistustele, sealhulgas kestlikkuseelistustele</p>	<p>172. Tunneb end kindlalt, et valida säästmistooted vastavalt oma eelistustele, sealhulgas kestlikkuseelistustele, või küsida vajaduse korral nõu</p>
--	--	--	---

	<p>Säästude haldamine</p> <p>173. On teadlik usaldusväärsetest digitaalsetest abivahenditest, mille on välja töötanud <i>erapooletud</i> teenuseosutajad ja mille eesmärk on aidata korrapäraselt raha säästa</p>	<p>174. Jälgib säästude kasvu ja teeb vajaduse korral muudatusi</p> <p>175. Hoiab end kursis olemasolevate personaalse finantsjuhtimise vahenditega</p> <p>176. Kasutab säästmisotsuste elluviimise toetamiseks usaldusväärseid ja <i>erapooletuid</i> digitaalseid abivahendeid</p>	<p>177. On motiveeritud kasutama abivahendeid, mis toetavad finantsotsuste tegemist ja parandavad finantskäitumist</p>
<p>2.4 Investeerimine</p>	<p>Investeerimise põhialused</p> <p>178. Teab erinevust säästmise ja investeerimise ning võla- ja omakapitali vahel</p> <p>179. On teadlik, et mõned investeerimisvormid on likviidsemad kui teised</p> <p>180. Teab, et investeeringu väärtus võib aja jooksul suureneda või väheneda</p> <p>181. Teab, et eri liiki tasud ja lõivud (ühekordsed ja jooksvad, otsesed ja kaudsed) võivad investeeringu tootlust oluliselt mõjutada</p>	<p>186. Oskab välja arvutada investeeringu väärtuse proportsionaalse suurenemise või vähenemise</p>	<p>187. Tunneb end kindlalt, et kaaluda, kas konkreetseid seatud eesmärke on võimalik saavutada investeerimisega</p> <p>188. Tunneb end kindlalt, et investeerimisest loobuda, kui ta ei mõista asjaomast finantstoodet või -teenust</p>

	<p>182.Mõistab seda, kuidas inflatsiooni, intressimäärade ja/või vahetuskursside muutused võivad pikemaajalisi plaane mõjutada</p> <p>183.Mõistab erinevust potentsiaalse (realiseerimata) ja realiseeritud kahjumi või kasumi vahel</p> <p>184.On teadlik lisariskidest, mis kaasnevad mitteteadlike investeerimisotsuste tegemisega</p> <p>185.Mõistab investeerimisega seotud põhikontseptsioone, nagu raha ajaväärtus, riskitaluvus, investeerimisperiood ja investeerimiseesmärgid</p>		
	<p>Aksia- ja fondiosakuhinnad</p> <p>189.Mõistab, et samal aksial või fondiosakul võib olla eri ajahetkedel erinev ostu- ja/või müügihind</p>		
	<p>Investeeringute valimine ja hajutamine</p> <p>Teab</p> <p>190.eri investeerimistoodete omadusi, sealhulgas riskitaset, likviidsust, oodatavat tootlust ja kestlikkuse aspekte, või oskab nende kohta hõlpsasti teavet leida;</p>	<p>197.Võtab investeeringute haldamisel ja jälgimisel arvesse investeeringu riski, tootlust, kulusid ja muid omadusi</p>	<p>Tunneb end kindlalt ja on motiveeritud, et</p>

	<p>191.seda, et investeerimistoodete ja -teenuste eest võib olla vaja maksta teenus-, vahendus- ja muid tasusid ning et need tasud võivad olla erinevad olenevalt toote või teenuse pakkujast ja müügikanalist;</p> <p>192.seda, et sama investeerimistoote hinnad võivad pakkujate ja müügikanalite lõikes erineda;</p> <p>193.seda, et erinevatel investeerimistoodetel võivad olla erinevad kestlikkusega seotud omadused (keskkonnavalasid, sotsiaalsed ja äriühingu üldjuhtimisega seotud aspektid).</p> <p>194.Mõistab hajutatud investeeinguportfelli omamise eeliseid</p> <p>195.Teab, miks on oluline võtta investeerimisel arvesse varade üldist jaotust</p> <p>196.On teadlik, et on olemas mitmesuguseid vahendamis- ja kauplemisvahendeid, millele saab juurdepääsu erinevate traditsiooniliste ja digitaalsete abivahendite abil</p>	<p>198.Jälgib perioodiliselt investeeingu ja teeb vajaduse korral muudatusi</p> <p>199.On võimeline investeerimisotsuse tegemisel arvesse võtma isiklike eelistusi seoses investeerimise eesmärgi, riskitaluvuse, ajavahemiku ja kestlikkusega</p> <p>200.Oskab leida asjakohast ja usaldusväärset teavet investeerimisotsuste tegemiseks</p> <p>201.Uurib potentsiaalseid investeeingu lähemalt</p> <p>202.Loob hajutatud portfelli</p> <p>203.Oskab vajaduse korral kombineerida mitmesuguseid investeerimistooteid, nagu pension, elukindlustuspoliisiid, sihtkapital, investeerimisfondid jmt</p>	<p>204.uurida potentsiaalseid investeeingu lähemalt enne kohustuste võtmist;</p> <p>205.võrrelda investeerimistoodete kestlikkust, kasutades näiteks muid standardeid, märgiseid või reitinguid;</p> <p>206.seada kahtluse alla investeerimispakkumised, mis tunduvad liiga head, et tõsi olla;</p> <p>207.võrrelda pensionifondide, elukindlustuspoliisiid, sihtkapitalide, investeerimisfondide või muude investeerimistoodete portfelliid koosseisu, et nende sobivust terviklikult hinnata;</p> <p>208.mitte lasta oma investeerimiskäitumist juhtida hirmul jääda millestki ilma;</p> <p>209.anda sobivuse hindamise eesmärgil vahendajale enda kohta asjakohast teavet.</p>
--	--	---	---

	<p>Krüptovara ja sellega seotud digitehnoloogia areng</p> <p>210. On teadlik eri liiki <i>krüptovarade</i> olemasolust ning omab põhiteadmisi selle kohta, kuidas neid saada ja vahetada</p> <p>211. On teadlik riskidest, mis kaasnevad <i>krüptovara</i> kasutamisega maksete tegemiseks või investeerimiseks, ning riskidest, mis on seotud krüptovara vahetusplatvormidega (nt tehnoloogilised või muud riskid) ja millel võivad olla märkimisväärsed rahalised tagajärjed</p> <p>212. On teadlik, et <i>krüptovaraga</i> seotud pettused on sagedased ja et sageli meelitatakse potentsiaalseid ohvreid ligi suure oodatava tulu lubadustega</p>	<p>213. Oskab asjakohasel juhul kasutada eri liiki <i>krüptovarasid</i> turvaliselt ja kohaldatava õigusega kooskõlas oleval viisil</p>	<p>214. Hoiab end kursis finantstoodete ja -teenuste seisukohast asjakohase kujunemisjärgus tehnoloogia arenguga</p>
	<p>Aktsionäride õigused</p> <p>215. On teadlik õigustest ja kasust, mis on seotud äriühingus osaluse omamisega</p> <p>216. On teadlik aktsionäride õigusest mõjutada äriühingu otsuseid, sealhulgas kestlikkusega seotud otsuseid</p> <p>217. On teadlik aktsionäride kollektiivses tegevuses osalemise võimalusest ja nõuetest ning <i>selleks kasutatavatest digitaalsetest abivahenditest</i></p>	<p>218. Oskab asjakohasel juhul astuda samme äriühingu mõjutamiseks aktsionäride igaaastastel üldkoosolekutel või aktsionäride kollektiivse tegevuse kaudu vastavalt oma kestlikkus- ja muudele eelistustele</p>	

	<p>Kestlikud investeeringud</p> <p>On teadlik</p> <p>219. turul pakutavatest <i>kestlikest investeerimistoodetest</i>;</p> <p>220. kestlikkuse eri mõõtmetest (keskkonna-, sotsiaalne ja juhtimisalane mõõde) ning iga mõõtme aluseks olevatest põhimõtetest;</p> <p>221. sellest, et vastavalt oma keskkonnavalastele, sotsiaalsetele ja äriühingu üldjuhtimisega (kestlikkusega) seotud eelistustele saab investeerimiseks kasutada erinevaid investeerimisstrateegiaid, näiteks vältides investeeringuid teatavatesse sektoritesse või äriühingutesse (investeerimisest loobumine) või investeerides teatavatesse äriühingutesse, et mõjutada nende tegevust (sihipärane investeerimine).</p>	<p>222. Otsib oma kestlikkuseelistustele vastavaid investeerimistootmeid</p> <p>223. Valib investeerimisest loobumises ja/või sihipärasest investeerimises seisneva investeerimisstrateegia vastavalt oma isiklikule olukorrale ja eelistustele</p> <p>224. Esitab nõustajale küsimusi investeerimistoodete kestlikkusega seotud aspektide kohta</p> <p>225. Uurib ja võrdleb võimalike säästmis- ja investeerimistoodete kestlikkuse aspekte</p>	<p>226. On motiveeritud uurima lähemalt tooteid, mis tal on juba olemas või millesse ta kavatseb investeerida, et veenduda nende vastavuses oma kestlikkuseelistustega</p> <p>227. Tunneb end kindlalt, et esitada küsimusi selle kohta, mil määral vastab investeerimistoodete kestlikkuse kriteeriumidele</p>
	<p>Kaubad</p> <p>228. On teadlik, et materiaalsesse varasse (nt kuld) tehtavate investeeringute väärtus võib mitme teguri tõttu suurenedada või väheneda</p>	<p>229. Jälgib investeeringuna hoitava kauba hinnamuutusi</p>	

	<p>Investeeringisotsuseid mõjutavad tegurid</p> <p>230. On teadlik, et inimlikud omadused, nagu emotsioonid või kognitiivsed eelarvamused, võivad investeeringisotsuseid ettearvamatul viisil mõjutada</p> <p>231. On teadlik sotsiaalse kauplemisega seotud riskidest</p>	<p>232. Astub samme selleks, et teha teadlikke otsuseid, kontrollida emotsionaalseid reaktsioone ja võtta investeeringisotsuste tegemisel arvesse kognitiivseid eelarvamusi</p>	
<p>2.5 Pikaajaline planeerimine ja varade moodustamine</p>	<p>Pikaajalise planeerimise põhialused</p> <p>233. Mõistab, et ka pakiliste lühiajaliste vajaduste korral on oluline pidada silmas pikemat perspektiivi</p> <p>234. Mõistab, et pikaajaline planeerimine võib eeldada teistsuguseid finantstooteid kui need, mida kasutatakse hädaolukorras kasutatavate säästude tekitamiseks</p> <p>235. Mõistab, et pikemaajaliste plaanide täitmiseks vajalikke meetmeid võib olla vaja aja jooksul kohandada</p> <p>236. Mõistab, et on oluline teha plaane elu lõpuosa jaoks, sealhulgas võtta arvesse ülalpeetavate rahalisi vajadusi, teha otsuseid kulude, võlgade ja vara jagamise kohta ning vajaduse korral koostada testament</p>	<p>237. Teeb finantsplaane edaspidisteks positiivseteks ja negatiivseteks elusündmusteks, millel on tõenäoliselt rahalised tagajärjed</p> <p>Määrab kindlaks strateegiad</p> <p>238. pikemaajaliste plaanide täitmise nimel tegutsemiseks (edasilükkamise vältimiseks);</p> <p>239. koheste vajaduste ja soovide tasakaalustamiseks pikemaajaliste plaanidega, et saavutada kaugemad finantseesmärgid.</p> <p>240. Jälgib investeeringute, varade ja kohustuste väärtuse muutumist</p>	<p>245. Väärtustab pikaajalist finantsplaneerimist kui majandusliku heaolu säilitamise või suurendamise viisi</p> <p>246. Tunneb end kindlalt, et teha pikemaajalistes finantsplaanides vajaduse korral muudatusi</p> <p>247. Tunneb end pikaajaliste finantsplaanide rakendamisel kindlalt</p> <p>248. On motiveeritud võtma arvesse ülalpeetavate pikemaajalisi rahalisi vajadusi</p>

		<p>Võtab arvesse</p> <p>241.tulude ja kulude prognoositavat kõikumist pikemaajaliste plaanide koostamisel;</p> <p>242.kõiki isiklikke ja kodumajapidamise varasid ja kohustusi pikemaajaliste vajaduste kaalumisel;</p> <p>243.võimalust, et pereliikmed või kogukonna liikmed vajavad pikemas perspektiivis rahalist toetust.</p> <p>244.Paneb paika plaanid ülalpeetavate jooksvate elamiskulude katmiseks ning tasumata kulude, võlgade ja vara jagamise korraldamiseks elu lõpus ning kontrollib neid plaane aeg-ajalt</p>	
2.6 Pensionile minek	<p>Pensionile mineku planeerimise põhialused</p> <p>Mõistab, miks</p> <p>249.on oluline kaaluda viise, kuidas tagada majanduslik kindlustatus ka pärast tööea lõppu, ja hakata säästma pensionipõlveks juba noorena.</p>	<p>250.Teeb plaane majandusliku kindlustatuse tagamiseks pärast tööea lõppu</p> <p>251.Võtab pensionile mineku planeerimisel arvesse kõiki tõenäolisi asjakohaseid ressursse ja kohustusi</p>	<p>252.Tunneb end pensionile mineku planeerimisel kindlalt</p>

			253.Mõistab, et on oluline tasakaalustada praegust elatustaset ja kulutamisvalikuid eesmärgiga tagada hilisemas elus paremad rahalised valikud
	<p>Pensionitoodete liigid</p> <p>254.Teab, kellel on õigus riiklikule pensionile ja kui suur see on</p> <p>255.Omab head ülevaadet riigis pakutavate riiklike ja erapensionide peamistest liikidest</p> <p>Teab</p> <p>256.erinevusi vabatahtliku ja kohustusliku kogumispensioni vahel ning tööandjate pensioniskeemide ja individuaalsete pensioniskeemide vahel;</p> <p>257.seda, et mõnes jurisdiktsioonis võidakse inimesed automaatselt pensioniskeemi kaasata;</p> <p>258.seda, kas loobumine on võimalik (asjakohasel juhul).</p>	259.Teeb võimaluse korral valiku pensionitoodete hulgast või loob pensioniskeemide kombinatsioonid, mis võimaldavad tagada pensionipõlves piisava tulu	

	<p>Pensionitoodete haldamine</p> <p>260. Mõistab, et on oluline teha plaane nii pensioni väljamaksete tegemise perioodiks kui ka kogumisperioodiks</p> <p>On teadlik</p> <p>261. pensionile minekul pensionitootest tulu saamise peamistest võimalustest;</p> <p>262. enne pensionile minekut pensionisäästudest raha väljavõtmise või nende tagatisel laenamisega seotud riskidest.</p> <p>263. On teadlik usaldusväärsetest digitaalsetest abivahenditest, mille on välja töötanud <i>erapooletud</i> teenuseosutajad ning mis võimaldavad teha pensioniga seotud arvutusi ja pensioni korrapäraselt hallata</p>	<p>264. Järgib pensioniplaani ja teeb selles vajaduse korral muudatusi, et saavutada vanaduspõlves vajalik tulu</p> <p>265. Teeb aktiivseid otsuseid, et hallata säästusid pensionile mineku ajaks ja pensionipõlves (asjakohasel juhul)</p> <p>266. Püüab võimaluse korral kasutada pensioniks säästmise stiimuleid, nagu töötaja sissemaksetele vastavad tööandja sissemaksed ja maksusoodustused</p> <p>267. Kaalub seda, millist mõju avaldavad pensioni kogumisele nükked, nagu pensioniskeemid, millest saab välja astuda, või kohustuslikud minimaalsed sissemaksed</p>	
	<p>Pensionide kestlikkusega seotud kaalutlused</p> <p>268. Mõistab, mil määral vastab asjaomane pensionitoot kestlikkuse kriteeriumidele</p>	<p>269. Valib pensionitoot välja vastavalt oma riski- ja kestlikkuseelistustele</p>	<p>270. Tunneb end kindlalt, et esitada küsimusi selle kohta, mil määral vastavad pensionitooted kestlikkuse kriteeriumidele, ning vajaduse korral nõuda rohkem/paremaid võimalusi</p>

2.7 Laenud	<p>Kaalutlused enne laenu taotlemist</p> <p>Mõistab</p> <p>271.laenukohustuse mõju edaspidisele netotulule;</p> <p>272.enne raha laenamist tagasimaksevõime hindamise tähtsust;</p> <p>273.liitintressi mõju laenule;</p> <p>274.vajadust teada, kui pikk on tagasimakseaeg ja kas see on fikseeritud;</p> <p>275.seda, et laenu kogumaksumus võib olla suurem kui see, mis tuleneb ainult intressimäärast.</p> <p>276.Teeb vahet tulevase tulu või jõukuse loomiseks või suurendamiseks laenamise ja tarbimislaenude vahel</p>	<p>277.Kasutab laenu ainult vajaduse korral ja pärast tagajärgede kaalumist</p> <p>278.Hindab enne raha laenamise otsuse tegemist laenu kogumaksumust ja tõenäosust, et ta suudab laenu tagasi maksta</p> <p>279.Teeb otsuseid laenu võtmise kohta ja haldab kõiki laenukohustusi eelarve piires</p> <p>280.Võtab laenuga ostetava objekti ostmise otsuse tegemisel arvesse nii laenu kulukust kui ka objekti enda maksumust</p> <p>281.Võtab laenuvõtmise üle otsustamisel arvesse tulevase tulu või jõukuse loomise või suurendamise potentsiaali</p>	<p>On motiveeritud</p> <p>282.kaaluma enne laenamise kohta otsuse tegemist selle otsuse tagajärgi;</p> <p>283.otsima laenuvõtmisele alternatiive (nt säästmine, liisimine, ühisomand, sotsiaalne tugi jne).</p>
	<p>Käendajad ja tagatis</p> <p>284.On teadlik, et mõned laenuandjad võivad nõuda käendajalt laenumaksete tegemist, kui laenuvõtja jätab oma kohustused täitmata</p>	<p>287.Võtab arvesse kellegi käendajaks palumise sotsiaalseid ja rahalisi tagajärgi</p>	<p>288.Tunneb end kindlalt, et käendada teise isiku laenu või paluda teisel isikul käendada oma laenu</p>

	<p>285. On teadlik, et laenu taotlemisel võib laenu tagasimaksmise tagamiseks olla vaja esitada tagatis</p> <p>286. Mõistab sotsiaalseid ja rahalisi tagajärgi, mis kaasnevad sellega, kui paluda kellelgi olla oma laenu käendaja, ning vastutust, mis tekib, kui laenu tagasimakseid ei tehta</p>		
	<p>Laenutoote valimine</p> <p>289. Teab erinevaid pakutavaid laenutooteid (sh krediitkaardid, hüpoteeklaenud, vaba tagasimaksega krediit või lühiajalised laenud), nende sihtotstarvet ning peamisi eeliseid ja puudusi või oskab nende kohta hõlpsasti teavet leida</p> <p>Teab,</p> <p>290. kas laen on tagatud varaga või mitte, ning oskab hinnata sellise laenu kasutamise eeliseid ja puudusi, sealhulgas tagatise vastu antud laenu tagasimaksmata jätmise tagajärgi;</p> <p>291. miks on oluline olla teadlik kehtivast laenu intressimäärast ja sellest, kas see on fikseeritud või muutuv, samuti inflatsioonimäärast.</p>	<p>294. Valib laenutooteid hoolikalt (kui laenamise otsus on tehtud ja sobiva laenutoote liik on valitud), võttes arvesse selliseid tegureid nagu intressimäär, inflatsioonimäär, kogumaksumus ja paindlikkus ning korrapäraste tagasimaksete suurus</p> <p>295. Kasutab laenutoodete maksumuse ja muude omaduste hindamiseks võrdlusvahendeid</p>	<p>296. Tunneb end eri liiki laenutoodete kohta lisateabe küsimisel kindlalt</p> <p>297. Tunneb end kindlalt, et valida vajaduse korral sobiv laenuandja ja -toode, kasutades ka olemasolevaid võrdlusvahendeid</p>

	<p>292. On teadlik, et laenu võib saada ka interneti kaudu (nt vastastikuse laenuandmise platvormide kaudu), ning oskab eristada erinevaid omadusi (ja riske)</p> <p>293. On teadlik, et on olemas eri liiki hüpoteeklaene, sealhulgas energiatõhusust soodustavaid hüpoteeklaene</p>		
	<p>Laenu võtmisega seotud riskid</p> <p>298. On teadlik võimalikest negatiivsetest tagajärgedest, mis kaasnevad laenamisega sissetuleku puudujäägi katmiseks</p> <p>Mõistab</p> <p>299. eri liiki (ametlike ja mitteametlike) laenuandjate kasutamisega kaasnevaid riske ja eeliseid.</p> <p>300. On teadlik konkreetsetest küsimustest, mis on seotud laenu võtmisega välisvaluutas</p> <p>301. On teadlik vaba tagasimaksega krediidiinide korduva kasutamisega kaasnevatest riskidest</p> <p>302. On teadlik, et hüpoteeklaenu tagasimaksmata jätmisega kaasneb hüpoteegiga koormatud kinnisasja täitemenetluses võõrandamise risk</p>	<p>303. Hindab konkreetse laenuandja kasutamise riske, eeliseid ja võimalikke tagajärgi</p>	

	<p>Laenu taotlemine ja krediidi hinnang</p> <p>On teadlik</p> <p>304. krediidi hindamise süsteemi olemasolust ja peamistest elementidest (kui selline süsteem on riigis olemas);</p> <p>305. sellest, et positiivne krediidi hinnang võib suurendada laenu saamise tõenäosust ja vähendada laenu maksumust;</p> <p>306. sellest, et krediidi hinnangu koostamiseks või laenu andmise ja selle maksumuse määramiseks kasutatavate meetodite puhul võidakse kasutada suurandmeid ja andmeanalüüsi ning need võivad aja jooksul muutuda;</p> <p>307. sellest, et laenuandjad võivad krediidi hinnangus sisalduvale teabele erinevalt reageerida;</p> <p>308. sellest, et selliseid sissetulekuid nagu preemiad, ootamatud tulud või kingitused ei pruugita laenu andmise otsustamisel netotulu arvutamisel arvesse võtta;</p> <p>309. sellest, et laenuandjad võivad hankida teavet laenuvõtja tagasimaksevõime kohta ja et see võib hõlmata juurdepääsu kolmanda isiku koostatud krediidi hinnangule.</p>	<p>312. Küsib, millist teavet kasutatakse laenu tagasimaksmise võime hindamiseks</p> <p>313. Võtab arvesse seda, kuidas teatavad teod ja käitumisviisid mõjutavad krediidi hinnangut (sh asjakohasel juhul suurandmete abil jälgitavad teod)</p> <p>314. Võtab vajaduse korral meetmeid krediidi hinnangu parandamiseks</p>	

	<p>Teab,</p> <p>310.milliseid tegureid võetakse krediidi hinnangu andmisel arvesse (sh <i>isikuandmete kasutamine</i>);</p> <p>311.kuidas saada teavet oma krediidi hinnangu kohta ja kelle poole laenukohustuste korral pöörduda.</p>		
	<p>Laenu tagasimaksmine</p> <p>315.Mõistab, et paindlike laenukohustuste korral on oluline püüda maksta tagasi minimaalsest summast rohkem</p>	<p>316.Teeb kõikide laenukohustuste puhul õigeaegseid tagasimakseid (v.a isikliku olukorra halvenemise korral)</p> <p>317.Teeb lühiajaliste laenude ja vaba tagasimaksega krediidi korral võimalikult suuri tagasimakseid (võttes arvesse eelarvepiiranguid)</p> <p>318.Võtab arvesse laenu ennetähtaegse tagasimaksmise üldist rahalist kasulikkust ja teeb selle kohta teadliku otsuse, kui rahalised vahendid seda võimaldavad</p>	<p>319.Tunneb end laenukohustuste haldamisel kindlalt</p>

	<p>Laenulepingu üle uute läbirääkimiste pidamine</p> <p>320. On teadlik, et laenulepingu üle võib olla võimalik uuesti läbirääkimisi pidada</p>	<p>321. Astub samme selleks, et olla kursis turumuutustega laenu tagasimaksmise perioodil, ja kaalub ebasoodsate või liiga kulukate kokkulepete üle uute läbirääkimiste pidamist</p>	
	<p>Arvelduskrediit</p> <p>322. Mõistab, et pangakontol kasutamiseks kättesaadava raha kogusumma võib sisaldada kokkulepitud arvelduskrediiti</p> <p>323. Teab, et arvelduskrediit on laenu vorm, millega võivad kaasneda kulud ja mis tuleb tagasi maksta</p>	<p>324. Seab eesmärgi säilitada eelarve täitmise raames positiivne pangakonto jääk</p>	
	<p>Kergesti kättesaadavad kõrge hinnaga laenud</p> <p>On teadlik, et</p> <p>325. turundus ja lihtsustatud laenuprotsessid võivad suurendada kiusatust võtta laenu ilma tagajärgi arvesse võtmata, eriti kui laenu pakutakse internetis või mobiilseadmete kaudu;</p>	<p>329. Astub samme selleks, et vältida liigset võlakoormust, mis võib tuleneda kergesti kättesaadavatest kõrge hinnaga laenudest, mida sageli pakutakse internetis</p>	<p>331. Tunneb end kindlalt, et loobuda ostuga koos pakutavast soovimatust krediidist</p>

	<p>326.mõned müüjad pakuvad krediiti, et motiveerida ostjaid ostma või kulutama algselt plaanitust rohkem ja/või suurendama tulevasi tellimusi;</p> <p>327.algselt intressivabad laenupakkumised võivad tulevikus kaasa tuua intressi maksmise kohustuse;</p> <p>328.võimalus „osta nüüd ja maksta hiljem“ (sh paljudel juhtudel põhiliste kommunaalteenuste puhul) on tavaliselt üks laenu vorme ja sellega võivad kaasneda kulud.</p>	<p>330.Võtab hoolikalt arvesse tõenäolist suutlikkust maksta intressivaba laen täies ulatuses tagasi enne intressivaba perioodi lõppu ja selle tegemata jätmise tagajärgi</p>	
<p>2.8 Võlad ja võlgade haldamine</p>	<p>Võlgade haldamine</p> <p>332.Mõistab võlgu jäämisega kaasneda võivat rahalist koormat</p> <p>333.Mõistab seost praeguse võlataseme ning praeguse ja tulevase majandusliku heaolu vahel</p> <p>334.Teab, kuidas hallata võla tagasimakseid</p> <p>Mõistab</p> <p>335.seda, miks on oluline hallata (kodumajapidamise või üksikisiku) võlgade ja sissetulekute suhet;</p> <p>336.võlgade tasumata jätmise mõju krediidihinnangule.</p>	<p>337.Võtab varakult meetmeid võlaprobleemide vältimiseks või minimeerimiseks</p> <p>338.Jälgib üldist laenukasutust</p> <p>339.Teeb teadliku otsuse enne jooksvate võlgade tagasimaksmiseks täiendava laenu taotlemist</p>	<p>340.On motiveeritud lahendama laenuga seotud probleemid enne, kui võlg muutub koormaks</p> <p>341.Võtab vastutuse võlgade ja nende haldamise eest</p>

	<p>Hilinenud maksetest tulenev võlg</p> <p>Mõistab, et</p> <p>342.maksmata arvetest ja laenude kasutamisest võivad tekkida võlad;</p> <p>343.arvete ja laenude tasumisel hilinemisega kaasnevad tavaliselt lisakulud.</p>	<p>344.Peab arvete tasumist ja laenude tagasimakseid valikulistest kulutustest tähtsamaks</p> <p>345.Astub samme selleks, et vältida maksetega hilinemist, isegi kui asjaolud muutuvad</p>	
	<p>Raskused võlgade tagasimaksmisel</p> <p>On teadlik</p> <p>346.laenumaksete tegemata jätmise tagajärgedest ja võla sissenõudmise protsessist;</p> <p>347.võimalikest ajapikendustest ja riiklikest toetusmeetmetest võlgade tagasimaksmiseks.</p> <p>348.Teab, kuhu pöörduda abi saamiseks, et vähendada võlakoormat (vajaduse korral)</p> <p>Mõistab,</p>	<p>351.Teatab võla tagasimaksmise võimatusest võlausaldajale enne maksetähtpäeva</p> <p>352.Taotleb asjakohasel juhul liigse võlakoormusega seotud menetlust</p>	<p>353.Tunneb end kindlalt, et arutada asjaomaste isikutega võlgade haldamist ja tagasimakseid</p>

	<p>349.et teatavaid võlgu võib olla vaja pidada teistest olulisemateks, kui need muutuvad haldamatuks;</p> <p>350.et tarbijatel on võlgade haldamisel õigused ja kohustused.</p>		
--	--	--	--

3. Risk ja tootlus

Teema	Teadlikkus, teadmised ja mõistmine	Oskused ja käitumisviisid	Kindlustunne, motivatsioon ja hoiakud
3.1 Riskide kindlakstegemine	<p>Riski põhialused</p> <p>354.On teadlik finantskeskkonnas esinevatest riskidest, sealhulgas toodetele omastest riskidest ja riskidest, mida saab maandada või mille vastu saab end kindlustada</p> <p>355.On teadlik, et mõningaid finantsmõjuga riske saab vähendada teatavate finantstoodete kasutamisega ja/või teatavate meetmete võtmisega (kindlustuse ostmise, kapitaligarantiiga finantstoodete soetamine, hästi hajutatud investeerimistoodete kasutamine jne)</p>	<p>356.Võtab arvesse riske, mis tulenevad olulistest välistest teguritest, mis võivad mõjutada isiklikku majanduslikku heaolu (sh näiteks keskkonna, tehnoloogia, tervise, teaduse, julgeoleku või majandusega seotud tegurid)</p>	<p>357.On motiveeritud tegema kindlaks oma riskitaluvuse</p> <p>358.Tunneb end kindlalt, et hinnata ise riske, ilma et turundus või uudised teda liigselt mõjutaksid (võldib teabe kättesaadavusega seotud kallutatust)</p>

	<p>Riskide allikad</p> <p>359. On teadlik võimalikest finantsmõjuga riskidest (poliitilised, majanduslikud, keskkonnavalased ja isiklikud tegurid, näiteks pikk eeldatav eluiga)</p> <p>360. Teab, miks on oluline olla teadlik vähetõenäolistest ja kulukatest sündmustest, näiteks kliimaga seotud sündmuste riskist</p> <p>361. On teadlik finantstoodetega seotud (võimalikest) riskidest, sealhulgas järgmistest riskidest: ebasobivate toodete valimine, muutuva intressimääraga toodete kasutamine, muutuvate intressimäärade keskkonnas fikseeritud intressimäära kehtestamine ja välisvaluutas toodete soetamine</p>	<p>362. Hindab isiklike otsuste, eluvalikute ja väliste sündmustega seotud finantsriske</p> <p>363. Võtab arvesse oluliste projektide või ostude riske</p> <p>Võtab arvesse</p> <p>364. asjaolude muutumise, sealhulgas töökoha kaotuse, suuremate väljaminekute või muude väliste sündmuste riski;</p> <p>365. pereliikme terviseprobleemide, puude või surma tõttu kodumajapidamise sissetulekute osalise või täieliku kadumise riski;</p> <p>366. erinevatest finantstoodetest tulenevate riskide liike.</p>	<p>367. On motiveeritud vajaduse korral riske maandama</p> <p>368. Tunneb end kindlalt, et teha riskide ilmnemisel kaalutletud otsuseid</p>
--	--	---	---

	<p>Digitaaltoodete ja -teenustega seotud konkreetset riskid</p> <p>369. On teadlik konkreetsetest riskidest, mis on seotud digitaalsete finantstoodete ja -teenustega, nagu mobiilpangandus, mobiilsete vahendite kaudu laenuandmine ja investeerimine ning vastastikuse laenuandmise platvormide kaudu laenude võtmine</p> <p>370. On teadlik, et mõned digitaalsed finantstooted ja -teenused (nt <i>kriptovarad</i> või tokenite esmapakkumised) on väljakujunenud finantstoodetest riskantsemad, sest neid reguleeritakse vähem või ei reguleerita üldse</p>	<p>371. Pöörab erilist tähelepanu riskidele, mis on seotud kujunemisjärgus tehnoloogial põhinevate finantstoodetega, nagu plokiahelal põhinevad finantstooted (<i>kriptovarad</i>, tokenite esmapakkumised jne)</p>	
<p>3.2 Rahalised turvavõrgud ja kindlustus</p>	<p>Turvavõrgu loomine</p> <p>Teab, kuidas</p> <p>372. luua rahalist turvavõrku, näiteks pannes „mustadeks päevadeks“ raha kõrvale;</p> <p>373. arvutada, kui palju aega kulub kolme kuu sissetulekut katva turvavõrgu loomiseks.</p> <p>374. Mõistab kindlustuse rolli riskijuhtimisel</p>	<p>375. Loob vastavalt vajadusele säästude, kindlustuse ja muude finantstoodete abil piisava rahalise turvavõrgu ja hoiab seda alal</p>	<p>On motiveeritud</p> <p>376. looma rahalist turvavõrku;</p> <p>377. ostma või uuendama kindlustust finantsmõjuga ebasoodsate sündmuste või tagajärgede vastu (asjakohasel juhul).</p>

	<p>Kindlustuse valimine</p> <p>378.Mõistab seda, millal saab finantsriske paremini juhtida kindlustusega või kindlustuseta</p> <p>379.On teadlik alakindlustuse riskist ja ülekindlustuse kuludest</p> <p>Teab,</p> <p>380.millal kindlustus on seadusest tulenev kohustus;</p> <p>381.millised kindlustustooted millisteks olukordadeks on mõeldud;</p> <p>382.mis on elu- ja kahjukindlustuse erinevus.</p> <p>383.On teadlik, et kindlustuspakkumised ja -maksed võivad osaliselt põhineda teatavatel isikuandmetel, mida töödeldakse suurandmete ja muu andmeanalüüsi kaudu</p>	<p>384.Kaalub kindlustuse kasulikkust, kui riskid on kindlaks tehtud</p> <p>385.Kasutab sobivaid kindlustustooteid</p> <p>386.Kontrollib perioodiliselt, kas olemasolev kindlustus pakub endiselt piisavat kaitset</p> <p>387.Esitab vajaduse korral asjakohase kindlustusnõude</p> <p>388.Astub samme selleks, et kindlustada end väikese tõenäosusega kulukate sündmuste vastu</p> <p>389.Võtab arvesse seda, kuidas teatavad teod ja käitumisviisid mõjutavad kindlustuskaitset ja -makseid (sh asjakohasel juhul suurandmete abil jälgitavad teod)</p>	
--	--	--	--

	Digitaalne kindlustus 390. On teadlik digitaalsete kindlustusandjate olemasolust ja nende pakutavatest uutest kindlustusliikidest (nt vastastikune kindlustus, nõudekindlustus, kasutuspõhine kindlustus jne) 391. On teadlik, et digitaalsed kindlustusandjad ja nende pakutavad tooted võivad toimida traditsioonilistest kindlustusandjatest erinevalt		
	Kliimaga seotud riskide vastu kindlustamine 392. On teadlik sellest, kuidas kindlustada end kliimaga seotud riskide vastu	393. Oskab hinnata kliimaga seotud isiklike riske ja end vajaduse korral nende vastu kindlustada	
	Riiklik toetus 394. On teadlik riiklikust toetusest rahalistes raskustes olevatele üksikisikutele või kodumajapidamistele ja selle toetuse saamise tingimustest		

3.3 Riski ja tootluse tasakaalustamine	<p>Riski ja tootluse vaheline seos</p> <p>395. Mõistab riski ja võimaliku tootluse vahelist seost, mis tähendab, et kui on suur võimalus investeringuga raha teenida, on tõenäoliselt ka suur võimalus raha kaotada</p> <p>396. Mõistab investeringute hajutamise otstarvet riskide vähendamise strateegiana</p>	<p>397. Määrab kindlaks langetatava otsusega seotud võimalikud finantsriskid ja tulud</p> <p>398. Võrdleb erinevate finantsinvesteringutega kaasnevaid riske ja tootlust</p> <p>399. Võtab investeerimisriski kaalumisel arvesse vara kasvu ja rahalise kindlustunde vajadust ning oma kestlikkuseelistusi</p> <p>400. Võtab arvesse riski, mis kaasneb laenu kasutamisega valikuliste kulutuste tegemiseks</p>	
	<p>Kestlikkuse mõju riskile ja tootlusele</p> <p>401. Mõistab, et kestlikkuse aspektid ja riigi kliimapoliitika võivad mõjutada investeringute riskitaset ja tasuvust</p> <p>402. On teadlik, et keskkonnavalused, sotsiaalsed või juhtimisega seotud riskid võivad negatiivselt mõjutada äriühingu finantstulemusi</p>		

4. Finantsmaastik

Teema	Teadlikkus, teadmised ja mõistmine	Oskused ja käitumisviisid	Kindlustunne, motivatsioon ja hoiakud
4.1 Õigusnormid ja tarbijakaitse	Tarbijakaitse-eeskirjad		
	403. Mõistab, et ELi tarbijakaitse-eeskirju kohaldatakse ka reguleeritud üksuste finantstehingute suhtes olenemata sellest, kas neid tehakse digitaalselt või füüsiliselt	409. Veendub, et finantsteenuse osutajal, olenemata sellest, kas ta tegutseb füüsiliselt või digitaalselt, on pädevate riiklike asutuste antud tegevusluba selle teenuse osutamiseks või ta on pädevate riiklike asutuste järelevalve all	413. On motiveeritud valima sobivaid ja usaldusväärseid finantsteenuste osutajaid
	404. Teab, et finantsteenuste osutajatel on kohustus kohelda tarbijaid õiglaselt ning tagada, et teave on selge ja läbipaistev		414. On motiveeritud tutvuma teabega, mida nõustajad, finantsteenuste osutajad ja finantsettevõtjad on seadusest tulenevalt kohustatud finantsteenuste tarbijatele andma
	405. Mõistab asjaomaste finantsvaldkonda reguleerivate asutuste ja finantsküsimumustega tegelevate ametiasutuste rolli	410. Loeb ja kontrollib tooteteavet ja avalikustamisdokumente, ka siis, kui need esitatakse elektrooniliselt	
	406. On teadlik võimalusest kontrollida, kas asjaomased riiklikud pädevad asutused on andnud teenuseosutajale tegevusloa	411. Kontrollib teavet finantsteenuste osutajate kohta, kes on rikkunud õigusnorme või kohelnud tarbijaid ebaõiglaselt	
	407. On teadlik, et mõningad finantstooted ja -teenused ei pruugi olla ELi või riiklikul tasandil reguleeritud ja järelevalve all	412. Kontrollib muudatusi finantsvaldkonda ja tarbijakaitset reguleerivates õigusnormides ning nende võimalikku mõju	
	408. Mõistab, et mõned tarbijakaitse aspektid sõltuvad sellest, kas tarbija võtab esitatud teabe teadmiseks või mitte		

	<p>Kaebused</p> <p>415. On teadlik õiguskaitsemehhanismide olemasolust ja sellest, kuidas neile vajaduse korral juurdepääs saada</p> <p>416. On teadlik vaidluste kohtuvälise lahendamise mehhanismidest, sealhulgas internetipõhistest alternatiivsetest vaidluste lahendamise vahenditest, ning sellest, kuidas valida kõige sobivam mehhanism</p> <p>417. Teab oma riigi asjaomast asutust, millele saab esitada kaebuse toodete ja teenuste, sealhulgas internetis müüdivate toodete ja teenuste kohta</p>	<p>418. Esitab kaebuse finantsteenuse osutaja asjaomasele osakonnale ja vajaduse korral järgmise sammuna asjaomasele välisele asutusele</p>	<p>419. Tunneb end finantsteenuse osutaja pakutava teenuse kvaliteedi ja pakutava kaitse üle otsustamisel kindlalt</p> <p>420. On valmis taotlema õiguskaitset, kuid midagi läheb valesti</p>
	<p>Isikuandmete kaitse</p> <p>421. Mõistab, et finantsteenuste tarbijatel on oma isikuandmetega seotud õigused ja et neil on nende andmete üle kaalutusõigusel põhinev kontroll</p> <p>422. On teadlik andmekaitse eest vastutavate riiklike asutuste olemasolust ja nende rollist finantsvaldkonnas</p> <p>423. On teadlik finantsdokumentide internetis säilitamise mõjust isikuandmete turvalisusele</p> <p>424. Mõistab, et finantsteenuste osutajad ja finantsettevõtjad võivad säilitada isikuandmeid selleks, et</p>	<p>426. Oskab kaitsta internetis oma isikuandmeid</p> <p>427. Hindab finantsteenuste osutajate taotlusi isikuandmete saamiseks ja otsustab, kas sellise teabe esitamine on asjakohane</p> <p>428. Haldab võimaluse korral asjakohaselt oma digitaalset jalajälge finantsvaldkonnas</p> <p>429. Vältib finantsvaldkonnas oma isikuandmetega seoses riskantset käitumist</p>	<p>430. Tunneb end kindlalt, et vajaduse korral tühistada finantsteenuste osutajatele ja finantsettevõtjatele antud juurdepääs isikuandmetele ning luba neid andmeid kasutada või säilitada</p>

	<p>– teha isikustatud pakkumisi salvestatud kliendiprofiili põhjal, mida kasutatakse kliendi hinnatundlikkuse, toote-eelistuste ja käitumise tuletamiseks (nt telemaatilise kindlustuse kontekstis);</p> <p>– jälgida klientide teatavat asjakohast tegevust ja käitumist lepinguperioodi jooksul (nt laenu tagasimaksed, autokindlustuse korral sõidukäitumine, tuginedes telemaatikale).</p> <p>425. Mõistab <i>isikuandmete</i> (sh registreerimisnumbrite, kontoteabe või muude tuvastamisandmete, nagu aadress, sünnikuupäev või riiklikult väljastatud numbrid) digitaalselt või muude kanalite kaudu jagamise või avalikustamise (rahalisi) tagajärgi ja riske</p>		
4.2 Õigused ja kohustused	<p>Tarbija õigused ja kohustused</p> <p>431. On teadlik oma õigustest ja kohustustest finantstoote või -teenuse ostmisel</p> <p>432. On teadlik enda kui tarbija õigustest, mis on seotud e-kaubanduse ja e-tehingutega, nagu hindade täielik avalikustamine ja vahetamise/tagastamise/ ostusumma tagasimaksmise tingimused</p> <p>433. On teadlik oma õigustest volitamata või valesti teostatud makse korral</p>	<p>436. Võtab arvesse finantsteenuste tarbija isiklikke õigusi ja kohustusi</p> <p>437. Loeb finantstoodete valimisel ka väikeses kirjas esitatud tingimusi</p> <p>438. Teavitab finantsteenuste osutajaid asjaolude muutumisest, kui see on asjakohane või kui ta on lepingu järgi kohustatud seda tegema</p>	<p>442. Väärtustab finantsteenuste tarbijate õigusi</p> <p>443. On motiveeritud uurima ja kasutama enda kui finantsteenuste tarbija õigusi</p>

	<p>434. Teab ja mõistab nende tarbijate õigusi ja kohustusi, kes jätavad arved (sh maksud ja kommunaalteenused) maksmata</p> <p>435. Teab, et tal on seaduslik õigus algoritmi abil tehtud otsus vaidlustada</p>	<p>439. Säilitab väljavõtteid ja lepinguid ning dokumenteerib vestlused ja toimingud, mis on seotud võimaliku väärkohtlemisega finantsteenuste osutajate poolt</p> <p>440. Tagab, et laenuandjad on teadlikud kõigist asjakohastest teguritest, mis võivad tagasimakseid mõjutada</p> <p>441. Taotleb raskel ajal abi konkreetsete arvete maksmiseks või maksmise edasilükkamiseks (kui selline võimalus on olemas)</p>	
<p>4.3 Finantsharidus, - teave ja - nõustamine</p>	<p>Finantsteave</p> <p>444. Mõistab, et finantstoodete ja -teenuste kohta võib teavet leida mitmesugustest allikatest</p> <p>445. On teadlik, et kõiki teabeallikaid tuleks enne kasutamist kontrollida</p> <p>446. Mõistab, et finantsteenuste osutajate ja finantsettevõtjate poolt nende toodete ja teenuste kohta antav teave võib olla turundusteave või kallutatud teave</p> <p>447. Teab, et tal on võimalik oma finantskirjaoskust ja majanduslikku heaolu parandada</p>	<p>449. Astub samme selleks, et olla teadlik tarbija, ja kontrollib finantsteavet enne selle kasutamist</p> <p>450. Töötab välja isiklikud strateegiad ja kasutab majanduslikku heaolu takistavate omaduste minimeerimise abivahendeid</p> <p>451. Kasutab finantsotsuste tegemisel teabe andmiseks mõeldud abivahendeid</p> <p>452. Otsib olulisi fakte ja teavet finantsküsimuste kohta, teeb need endale selgeks ja jätab need meelde</p>	<p>453. On kindel oma võimes tunda ära usaldusväärsed teabeallikad</p> <p>454. Tunneb end finantsküsimuste uurimisel ja esitatud teabe kriitilisel hindamisel kindlalt</p>

	448. Teab, kust leida usaldusväärset teavet finantsküsimuste kohta		
	<p><i>Finantsharidus</i></p> <p>455. Teab, kus saab end harida finantsküsimustes</p> <p>456. On teadlik, et mõned <i>finantshariduse</i> allikad ei pruugi olla <i>erapooletud</i> ja nende näol võib olla tegemist varjatud reklaamiga</p>	<p>457. Arendab elukestva õppe harjumust, et parandada <i>finantskirjaoskuse</i> ja majandusliku heaolu kõiki aspekte</p> <p>458. Kasutab abivahendeid, mis on kavandatud <i>finantskirjaoskuse</i> parandamiseks ja finantsotsuste tegemise toetamiseks</p>	<p>459. On motiveeritud kasutama olemasolevaid abivahendeid (nt hüpoteeklaenude kalkulaator, eelarvekalkulaator jne), et toetada finantsotsuste tegemist ja parandada oma finantskäitumist</p> <p>460. On kindel oma võimes tunda ära usaldusväärsed haridusallikad</p> <p>461. Tunneb end kindlalt, et anda edasi oma teadmisi rahaga seotud küsimustes (asjakohasel juhul)</p> <p>462. Tunneb end kindlalt, et rakendada uute finantsotsuste tegemisel varem saadud õppetunde</p>

	<p>Finantsnõustamine</p> <p>On teadlik</p> <p>463.sellest, et finantsalaste valikute tegemisel on võimalik taotleda finantsnõustamist, ja teab, millal võib finantsnõustamine olla kasulik;</p> <p>464.<i>sõltumatu</i> ja mittesõltumatu <i>investeeringunõustamise</i> allika (nagu see on määratletud liidu õiguses) erinevusest;</p> <p>465.sellest, et finantsnõustamist võib saada erinevatest allikatest;</p> <p>466.digitaalsete nõustamisvahendite, sealhulgas robot- ja hübriidnõustamisvahendite (milles on ühendatud inim- ja robotnõustamine) olemasolust;</p> <p>467.sellest, et nõustamine ei ole alati <i>sõltumatu</i>.</p> <p>468.On teadlik finantsnõustajate kohustusest küsida enne nõu andmist klientidelt nende kestlikkuseelistuste kohta</p>	<p>469.Kasutab vajaduse korral finantsotsuste tegemisel nõu andmiseks kavandatud abivahendeid</p>	<p>470.On kindel oma võimes tunda ära usaldusväärsed nõuandeallikad</p>
--	--	---	---

	<p>Finantsküsimuste arutamine</p> <p>471. On teadlik, et kasulik on rääkida finantsküsimustest paljude usaldusväärsete inimestega</p>	<p>472. Räägib usaldusväärsete inimestega rahaasjadest avatult ja ausalt</p> <p>473. Arutab spetsialistidega vesteldes asjakohaseid finantsküsimusi</p>	<p>474. Tunneb end teiste inimestega rahaasjadest rääkimisel kindlalt</p> <p>475. Kaalub enne järelduste tegemist erinevaid seisukohti</p>
<p>4.4. Finantstooted ja -teenused</p>	<p>Finantstooted ja -teenuste omadused</p> <p>476. On teadlik olemasolevate finantstooted ja -teenuste eri liikidest (sh neist, mida pakutakse digitaalsete vahendite abil, ja neist, mis on kättesaadavad ainult konkreetsetes piirkondades või liikmesriikides)</p> <p>477. Teab, millised omadused on finantstooted ja -teenuste valimisel kõige olulisemad</p> <p>478. Teab, et finantsteenused muutuvad aja jooksul</p> <p>479. Teab, et inimesele sobiv finantstoot või -teenus sõltub mitmest isiklikust ja kodumajapidamisega seotud tegurist, mille hulka võivad kuuluda majanduslikud, kestlikkus- või kultuurilised eelistused</p>	<p>481. Võtab erinevate finantstooted või -teenuste ja nende omaduste kaalumisel arvesse isiklike eelistusi, sealhulgas kestlikkuseeelistusi</p> <p>482. Otsib valiku tegemisel aktiivselt teavet finantstooted oluliste omaduste kohta</p> <p>483. Kasutab finantstooted ja -teenuste tasude ja muude omaduste hindamiseks võrdlusvahendeid</p> <p>484. Kontrollib enne ostmist, kas finantstootedele kehtib garantii</p> <p>485. Hindab perioodiliselt hoitavate finantstooted sobivust</p>	<p>489. On motiveeritud perioodiliselt hindama rahulolu osutatava teenusega ja vajaduse korral finantsteenuse osutajat vahetama</p> <p>490. Tunneb end kindlalt, et esitada finantsteenuste osutajatele küsimusi nende pakutavate toodete ja teenuste kohta</p> <p>491. Tunneb end kindlalt, et hinnata, mil määral saab konkreetset finantsteenuse osutajat usaldada</p> <p>492. Tunneb end kindlalt, et pidada vajaduse korral finantsteenuste osutajatega tingimuste üle läbirääkimisi</p>

	<p>480. Teab, et mõned finantstooted ja -teenused on kavandatud vastama konkreetsetele majanduslikele, kestlikkus- või kultuurilistele eelistustele</p>	<p>486. Võtab arvesse finantstootete lunastamise võimalikke kulusid asjaolude muutumise korral</p> <p>487. Nõuab kvaliteetseid finantstooteid ja -teenuseid</p> <p>488. Vahetab halva teenuse või konkurentsivõimetute hindade korral teenuseosutajat</p>	<p>493. On motiveeritud hankima teavet selle kohta, kuidas finantsteenuste osutajad määratlevad kestlikkust ja kuidas nad integreerivad selle teatavatesse pakutavatesse toodetesse ja teenustesse</p>
	<p>Finantssektoriväliste organisatsioonide pakkumised</p> <p>On teadlik</p> <p>494. sellest, et teatavaid finantstooteid, nagu hoiuseid, laenusid, pensione või kindlustust (sõltuvalt riigi oludest), võidakse pakkuda finantssektoriväliste organisatsioonide, näiteks tööandjate, kaupluste, usurühmade, vabaajaklubide ja mittefinantsettevõtete kaudu;</p>	<p>496. Võtab teadmiseks finantssektoriväliste organisatsioonide kaudu pakutavad asjakohased finantstooted ja -teenused ning teeb teadliku otsuse nende sobivuse kohta</p>	

	495.võimalikest riskidest, mis kaasnevad finantssektoriväliste organisatsioonide pakutavate finantstoodete kasutamisega, ja võimalustest neid riske vajaduse korral vähendada.		
	Kestlikkuseelisted 497.Oskab kindlaks määrata oma kestlikkuseelised, tuginedes usaldusväärsele ja korraldatud teabele	498.On suuteline selgitama oma eelistusi seoses finantstoodetega (nt riski ja kestlikkuse osas)	499.Seab eesmärgi valida finantstooted ja -teenused, mis on kooskõlas tema kestlikkusega seotud eelistustega
	Kestlikkuse märgised ja standardid 500.On teadlik mitmesuguste kestlike toodete standardite ja märgiste olemasolust ja tähendusest 501.On teadlik, et lisaks liidu õiguses sätestatud standarditele võib olla äritavadel põhinevaid standardeid, mis võivad, kuid ei pruugi olla kooskõlas liidu õiguses sätestatud standarditega 502.On teadlik kestliku majandustegevuse ELi taksonoomia olemasolust	503.Teeb teadlikke otsuseid kooskõlas oma kestlikkuseelistustega, tuginedes usaldusväärsetele finantstoodete standarditele ja märgistele	504.On motiveeritud uurima olemasolevaid standardeid ja märgiseid ning saama aru nende tähendusest

	<p>Avalikustamine</p> <p>505. On teadlik äriühingute, fondide ning muude finantstoodete ja -teenuste puhul kehtivatest avalikustamisnõuetest, sealhulgas kestlikkusega seotud avalikustamisnõuetest. Teab, kuidas neid avalikustamisdokumente leida</p> <p>506. Teab teabeallikaid, mille abil jälgida fondi tootlust ja kestlikkuse aspekte</p> <p>507. Mõistab äriühingute, fondide ning muude finantstoodete ja -teenustega seotud avalikustamisdokumente, sealhulgas kestlikkusega seotud avalikustamisdokumente</p>	<p>508. On võimeline uurima finantstoote seoses avalikustatud teavet, sealhulgas kestlikkuse aspekte hõlmavat teavet</p> <p>509. On võimeline tegema teadlikke otsuseid vastavalt oma riskiprofiilile, kestlikkuseelistustele ja muudele eelistustele, tuginedes fondi, äriühingu või finantstoote ja -teenuse kohta avalikustatud teabele</p> <p>510. Jälgib, kas fondid täidavad oma kaasamiskohustusi, näiteks kontrollides iga-aastaste aktsionäride üldkoosolekute hääletustulemusi</p>	<p>511. Tunneb end kindlalt, et küsida lisateavet, kui see ei ole hõlpsasti kättesaadav</p>
<p>4.5 Kelmused ja pettused</p>	<p>Kelmused ja pettused</p> <p>512. On finantsteenuste valimisel ja kasutamisel ning finantstehingute tegemisel teadlik finantspettuste ja -kelmuste esinemise riskidest</p> <p>513. On teadlik pettusel põhinevatest investeerimisskeemidest</p> <p>514. Oskab panna tähele märke selle kohta, et miski või keegi ei pruugi olla ehtne</p>	<p>517. Hoiab end kursis pettuste ja kelmuste uute meetodite/skeemidega</p> <p>518. Teeb jõupingutusi teadete, pakkumiste ja soovitude kontrollimiseks ning nende ehtsuse hindamiseks</p> <p>519. Räägib ainult inimestega, kelle puhul ta on veendunud, et tegemist on finantsasutuse esindajatega</p>	<p>520. Tunneb end kindlalt, et seada kahtluse alla teated, pakkumised ja soovitusel, mis näivad põhinevat pettusel</p> <p>521. On internetis finantstehingute tegemisel ettevaatlik, et vältida pettuse ohvriks langemist</p>

	<p>515. Teab, kust saada teavet pettuste ja kelmuste hoiatuste kohta</p> <p>516. On teadlik asutusest, kellele pettustest ja kelmustest teatada</p>		<p>522. Tunneb end kindlalt, et astuda kahtlaste teabenõuete või toimingute korral vajalikke samme (blokeerida pangakaardi, teavitada ametiasutusi jne)</p> <p>523. On motiveeritud teada saama, kuidas pettusi ja kelmusi avastada ja vältida</p>
	<p>Rohepesu</p> <p>524. Mõistab <i>rohepesu</i> kontseptsiooni ja tagajärgi</p>	<p>525. Kohandab investeerimisotsuseid, kui saab teada <i>rohepesu</i> juhtumitest</p>	
	<p>Isikuandmetega seotud pettused ja kelmused</p> <p>Mõistab</p> <p>526. <i>isikuandmete</i>, finantsteabe ja turvateabe (sh salasõnade ja PIN-koodide) turvalisuse tagamise tähtsust.</p> <p>527. On teadlik digiteerimisest tulenevatest riskidest, nagu isikuandmete väärkasutamine, küberkuritegevus, andmepüük, andmelõikus ja häkkimine</p>	<p>531. Astub praktilisi samme kõigi <i>isikuandmete</i>, finantsteabe, salasõnade ja PIN-koodide turvalisuse tagamiseks</p> <p>532. Ei tee ühtegi makset lunavara poolt blokeeritud toodete või kontode vabastamiseks</p>	

	<p>528. Mõistab internetipõhiste/digitaalsete pettuste ja kelmuste (nt andmepüük ja andmelõikus) toimimist</p> <p>529. Mõistab internetis toimuva identiteedivarguse kontseptsiooni ja tagajärgi</p> <p>530. Mõistab, et pettuste eest kaitsmiseks on olemas klientide autentimise / maksete autoriseerimise protsessid nii internetipõhiste kui ka füüsiliste maksete puhul</p>		
	<p>Pettustest ja kelmustest teatamine</p> <p>533. Teab, kellele pettuse või kelmuse kahtlusest teatada</p> <p>534. Teeb kindlaks allikad, kust saab teavet teatatud pettuste ja kelmuste kohta</p>	<p>535. Teatab võimalikest pettustest ja kelmustest asjaomastele ametiasutustele, isegi kui ta ise ei ole ohver</p>	<p>536. Tunneb end kindlalt, et teha kindlaks rahaga seotud olukorrad, kus võib esineda pettusi või kelmusi, ning rakendada meetmeid pettuse või kelmuse ohvriks langemise vältimiseks</p> <p>537. Tunneb end kindlalt, et teha kindlaks kahtlane olukord, mis võib viidata pettuse või kelmuse toimumisele</p>
<p>4.6 Maksud ja avaliku sektori kulutused</p>	<p>Maksud ja maksustamislahendused</p> <p>538. Mõistab, miks makse kogutakse ja kuidas neid kasutatakse</p>	<p>545. Maksab makse ja/või nõuab maksutagastusi vastavalt asjakohasusele</p>	<p>550. Nõustub, et tasumisele kuuluvate maksude maksmine on oluline</p>

	<p>539.Mõistab, mis võib juhtuda, kui makse ei maksta</p> <p>540.Teab, kuidas kontrollida maksukohustusi</p> <p>541.On teadlik edasilükkunud maksukohustuste olemasolust (asjakohasel juhul)</p> <p>542.On teadlik selliste põhiliste maksude kehtivatest määradest nagu tulumaks ja käibemaks</p> <p>543.On teadlik mitmesuguste finantstoodete, näiteks hüpoteeklaenude, pensionide või hoiuste erinevast maksustamislahendusest</p> <p>544.On teadlik võimalusest lahendada (teatavaid) maksuküsimusi internetis</p>	<p>546.Jälgib maksupoliitikast tulenevaid isiklike kohustusi ja õigusi</p> <p>547.Peab eelarvestamisel ja pikemaajaliste finantsplaanide tegemisel silmas kõiki maksukohustusi</p> <p>548.Võtab finantstoodete valimisel arvesse maksustamislahendusi</p> <p>549.Oskab kasutada maksuhaldurite pakutavat internetipõhist teenust maksuküsimuste lahendamiseks</p>	
4.7 Välised mõjutegurid	<p>Välised mõjutegurid</p> <p>551.Mõistab, kuidas majanduslikud tegurid, nagu majanduslangus või kiire inflatsioon, ja muud tegurid (näiteks kliima, keskkonna või pandeemiliste haigustega seotud tegurid) võivad mõjutada isikliku rahalise olukorra aspekte, sealhulgas jõukust</p>	<p>552.Jälgib uudiseid sündmuste kohta, mis võivad mõjutada isiklikku majanduslikku kindlustatust või heaolu</p>	<p>553.Tunneb end kindlalt, et teha vajaduse korral finantsplaanides muudatusi, võttes arvesse välistegureid</p>

	<p>Makromajanduse mõju isiklikele rahaasjadele</p> <p>554. Mõistab, et poliitika muutmine sellistes küsimustes nagu riiklikud toetused, intressimäärad, pensionireformid või tööõigusnormid võivad mõjutada isiklike finantsotsuseid ja -plaanid</p> <p>555. Teab peamisi asutusi, mis mõjutavad majandus- ja finantsüsteemi</p>	<p>556. Teeb vajaduse korral finantsplaanides muudatusi, tuginedes välistegurite mõju hindamisele</p> <p>557. Määrab kindlaks strateegiad, mille eesmärk on tagada finantsvara vastupidavus keskpika perioodi ja pikaajalistele teguritele ja riskidele (sh kliimaga seotud riskidele)</p>	
	<p>Reklaam</p> <p>558. Mõistab, et turundustavad, teabe esitamine, meedia, kaaslaste surve ja sotsiaalmeedia võivad mõjutada isiklike finantsotsuseid</p> <p>559. Mõistab, et internetireklaamid võivad olla suunatud</p> <p>560. On teadlik reklaami rollist teatavat liiki toodete või teenuste edendamisel ning isikliku digitaalse jalajälje mõjust internetis kuvatavatele reklaamidele</p>	<p>561. Töötab välja strateegiad, et minimeerida turundustavade, teabe kallutatud esitamise ning isiklikele finantsotsustele avalduva sotsiaalse surve soovimatuid tagajärgi</p> <p>562. Astub samme selleks, et teha objektiivseid otsuseid reklaamitava finantstoote või -teenuse väärtuse kohta</p>	<p>563. On motiveeritud valereklaami korral tegutsema</p>

	<p>Isiklike finantsotsuste laiem mõju kestlikkusele</p>		
--	--	--	--

	<p>564. Mõistab, et individuaalsetel majanduslikel otsustel on tagajärjed majanduse, kogukondade ja kogu ühiskonna kestlikkusele. Mõju suurus sõltub ostetava toote või teenuse kestlikkusest</p>		
--	---	--	--